

Ірина Іщенко,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету
спеціальності 014.013 Середня освіта (музичне мистецтво)
(Науковий керівник: ст. викл. **Яковлев В. П.**)

ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розкриваються особливості вокального розвитку учнів початкової школи на заняттях із музичного мистецтва. У роботі стверджується, що формування вокальних навичок є єдиним педагогічним процесом, адже вокальні навички перебувають у тісному взаємозв'язку, тому вокальна справа має на меті формування певних навичок, а тому для досягнення сталого результату необхідно використовувати абсолютно всі знання, вміння та навички, отримані на заняттях.

Ключові слова: вокал, вокальний розвиток, спів, сольний спів, слухові навички, навички дихання.

Упродовж усієї історії цивілізації людський голос був одним із найважливіших елементів практично у будь-якій галузі діяльності. Володіючи воістину безмежними можливостями на емоційну сферу людини, голос також істотно впливає на функціонування організму, оскільки, спів – це, передусім, правильне дихання, результатом якого є відмінна робота всіх внутрішніх органів людини. При правильній постановці на подих навіть невеликий голос може звучати красиво та яскраво. Проте сам голос є лише інструментом, тоді як поняття «мистецтво співу» насправді значно ширше. У процесі співу бере участь як звук, а й осмислене слово, в уяві виконавця створюються певні художні образи, відбивається його емоційний стан, що також є важливим чинником формування вокально-виконавчих навичок.

У статті спробуємо простежити методичні особливості вокального розвитку учнів початкової школи під час навчальної та поза аудиторної роботи.

У реальній педагогічній практиці загальної освіти і початкового, зокрема, музичному вихованню приділяється невинновдано мало уваги. Хоча саме у молодшому шкільному віці формується музичний слух та музична пам'ять, закладаються основи естетичної культури [1, с. 53]. У зв'язку з цим виникає суперечність між потребою в самореалізації та розвитку школярів у вигляді вокального мистецтва, що можливе лише при правильному вихованні вокальних навичок, та недостатньою увагою до цього питання у практиці загальної освіти [2, с. 128].

Вирішення цієї проблеми можливе через прилучення дітей до музичного мистецтва через співи, як найдоступніший вид музичної діяльності. І якщо у загальноосвітніх школах через обмеженість часу, можливостей та відсутності кваліфікованих педагогів-вокалістів залучення дітей до співу носить більш ніж поверховий характер, то в умовах навчання дітей у дитячих музичних школах, створюються всі передумови для ефективного розвитку вокальних навичок у дітей. Незважаючи на те, що спів є одним із найдоступніших видів музичної діяльності, процес постановки голосу є досить складним і потребує певної системи. Заняття з навчання співу складаються з кількох частин, у яких відбувається формування вокальних навичок. Невід'ємною частиною таких занять є вокальні вправи, оскільки вони служать для розспівування і відпрацьовуються основні вокальні навички (дихання, артикуляція, звукоутворення).

Успіх викладача сольного співу у роботі з учнями дитячих музичних шкіл багато в чому залежить від того, наскільки глибоко він усвідомлює виховний вплив співу, має методи та прийоми формування співочого апарату з урахуванням вікових особливостей та закономірностей становлення дитячого голосу [3, с. 80].

Викладач сольного співу в сучасних умовах повинен бути не тільки прекрасним спеціалістом у своїй галузі, але й чуйним психологом, здатним допомогти дитині з явно вираженими психофізіологічними затискачами розкріпачитися в умовах доброзичливої та комфортної обстановки на уроці, що дозволить надалі ефективно побудувати процес навчання.

Для характеристики окремих видів вокальних навичок розглянемо такий підхід до багатоголосого співу та співу без супроводу інструменту:

1. Звукоутворення розуміється як цілісний процес, зумовлений у кожний момент способом взаємодії дихальних і артикуляційних органів з роботою гортані. Усі основні властивості співочого голосу пов'язані з роботою джерела звуку на кшталт певного реєстрового механізму. Тому навичка звукоутворення у різних регістрах є центральним. Він визначає в межах індивідуальних можливостей володіння різноманітним тембром, що забезпечується вмінням використовувати різноманітну динаміку по всьому звуковисотному діапазоні, різні типи атаки звуку, способи артикуляції. Звукоутворення – це момент виникнення голосу, наступне його звучання, звуковисотні модуляції голосу [4, с. 100]. Уміння правильно інтонувати за внутрішньою слуховою уявою є складовою навички звукоутворення і тісно пов'язане з володінням регістрів. З навичкою свідомого управління регістровим звучанням пов'язана рухливість голосу.

2. Навичка дихання у співі розпадається на окремі елементи, головними з яких є: співоча установка, що забезпечує оптимальні умови для роботи дихальних органів; глибокий вдих, але помірний за обсягом з допомогою нижніх ребер, й у характері пісні; момент затримки дихання, протягом якого подумки готується уявлення першого звуку та наступного звучання, фіксується положення вдиху, накопичується відповідний підскладковий тиск; фонаційний видих поступовий, економний при прагненні зберегти вдихальну установку; вміння розподіляти подих на всю музичну фразу; вміння регулювати подачу дихання у зв'язку із завданням поступового посилення чи ослаблення звуку та ін.

3. Навичка артикуляції включає: виразне, фонетично певне вимовлення слів; помірне округлення фонем за рахунок їх заднього укладу; вміння знаходити близьку або високу вокальну позицію за рахунок спеціальної організації переднього укладу артикуляційних органів; вміння дотримуватися єдиної манери артикуляції для всіх голосних; вміння зберігати рівень гортані щодо одного становища у процесі співу різних голосних; вміння максимально розтягувати голосні і коротко вимовляти приголосні звуки в межах можливостей ритму мелодії.

4. До слухових навичок у співочому процесі відносяться: слухову увагу та самоконтроль; слухове диференціювання якісних сторін співочого звучання, зокрема і емоційного висловлювання; вокально-слухові уявлення співочого звуку та способів його утворення.

Дані навички формуються у дітей на основі розвитку музичного слуху у всіх його проявах (вокального, звуковисотного, динамічного, тембрового тощо), а також емоційної сприйнятливості та чуйності на музику.

5. Навичка виразності у співі постає як виконавська навичка, що відображає музично-естетичний зміст та виховний сенс співочої діяльності. Виразність виконання виступає як умова естетичного виховання дітей засобами вокального мистецтва та досягається за рахунок: міміки, вирази очей, жестів та рухів; багатства тембрових фарб голосу; динамічних відтінків, відточеності фразування; чистоти інтонації; розбірливості та свідомості дикції; темпу, пауз і цезур, що мають синтаксичне значення. Виразність виконання формується на основі свідомості змісту та його емоційного переживання дітьми.

6. Навичка співу без супроводу інструменту є необхідною умовою розвитку внутрішнього слуху. При співі без підтримки інструмента звукові уявлення співака створюються довільно, усвідомлено, а чи не з допомогою мимовільного сприйняття (при підіграванні мелодії), і відтворити звук може лише тоді, коли ясно і чітко подумки його собі уявить. Передчуття дає можливість

самостійно здійснити порівняння отриманого звучання з попередньо представленим, а усвідомленість слухових уявлень полегшує цю дію [5, с. 75]. Тому спів без супроводу посилює свідомий фактор при співочому голосоутворенні, сприяє розвитку самостійності та самоконтролю (здатності без сторонньої допомоги оцінювати звук, що відтворюється).

Отже, формування вокальних навичок – це єдиний педагогічний процес. Усі вокальні навички перебувають у тісному взаємозв'язку, тому робота з них проводиться паралельно. Звичайно, будь-яка вокальна вправа має на меті формування якихось певних навичок, але при його виконанні неможливо випустити з уваги інші. Це і є основною складністю для учня – засвоїти, що для досягнення сталого результату необхідно використовувати абсолютно всі знання, вміння та навички, отримані на заняттях.

Список використаних джерел та літератури

1. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практична робота з хором. К.: Музична Україна, 1987. 98 с.
2. Горбенко С. С. Історія гуманізації музичної освіти: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання / С. С. Горбенко. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2007. 348 с.
3. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник / О. Гумінська. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2007. 102 с.
4. Коломоєць О. М. Хорознавство: Навч. посібник. К.: Либідь, 2001. 168 с.
5. Комарова Т. С. Діти в мирі творчості: книга для педагогов дошк. учреджень / Т. С. Комарова. М.: Мнемозина, 1995. 160 с.

УДК 78.03(477.53)

Катерина Каташ,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
психолого-педагогічного факультету
спеціальності 014.013 Середня освіта (музичне мистецтво)
(Науковий керівник: ст. викл. **Ремезова Н. М.**)

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ НА ПОЛТАВЩИНІ

У статті показано еволюцію українського музичного інструментарію нашого краю. Обґрунтований взаємозв'язок між економічним і культурно-освітнім поступом краю та музичним мистецтвом. Охарактеризовані осередки розвитку музичної культури, її жанри і напрямки у ХІХ – на поч. ХХ століття.

Ключові слова: *музика, музичне мистецтво, музичний інструментарій, культура, Полтавщина.*